

Amela Kadrić*

Nedostaci i dobre strane izvještaja Međunarodne krizne grupe pod nazivom: „Šta želi Republika Srpska?“

Sadržaj

1. O Izvještaju
2. Nekoliko zapažanja o uvodu
3. Politička scena u RS i prijeteći ekonomski krah
 - 3.1. Vladavina prava i korupcija
 - 3.2. Sudstvo i tužilaštvo
4. Mediji u RS
5. Preporuke
6. Zaključak

1. O Izvještaju

Izvještaj Međunarodne krizne grupe (ICG) pod nazivom „Šta želi Republika Srpska?“¹ (Izvještaj), objavljen 6. oktobra 2011. godine, treći je od ukupno četiri izvještaja koji daju pregled stanja u Bosni i Hercegovini u toku 2011. godine. Izvještaj je urađen kao posebna vrsta „terenskog istraživanja“ koji ima za cilj da prikaže političku i ekonomsku situaciju u Republici Srpskoj. Dok je drugi po redu, majski izvještaj ICG, imao u fokusu Odluke Narodne skupštine Republike Srpske o raspisivanju referenduma i analizu problema koji su blokirali formiranje vlasti u FBiH², oktobarski Izvještaj zanimljiv je zbog činjenice da predstavlja pregled stanja u Republici Srpskoj (RS) kako ga vide građani i predstavnici vlasti u RS, a prenosi ICG.

Analiza stanja u RS podijeljena je na sedam dijelova koji su sačinjeni od izvršnog sažetka i preporuka, uvoda, prikaza političke scene, analize prijetećeg ekonomskog kraha, odnosa RS prema državi Bosni i Hercegovini (BiH), uočenih prepreka pomirenju i povratku i zaključka. Sastavni dio Izvještaja su i Anexi.

Teme koje su obrađene sadrže brojne podatke i činjenice o događajima iz bliske prošlosti i daju analizu sadašnjosti. Generalno, pojedini podnaslovi Izvještaja urađeni su korektno i postavljaju niz zanimljivih teza, poput onih koje se odnose na Milorada Dodika, predsjednika RS ili onih koje se odnose na problem priznanja genocida od strane građana i političkih elita u ovom entitetu. Jako su zanimljive i tvrdnje sagovornika autora Izvještaja, predstavnika lokalnih

*Autorica je diplomirana pravnik, zaposlena na poziciji stručne saradnice u advokatskom uredu, saradnica Centra.

¹ Izvještaj Međunarodne krizne grupe od 6. 10. 2011. godine, dostupno na:

<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/bosnia-herzegovina/214%20Bosnia%20-%20What%20Does%20Republika%20Srpska%20Want%20BOSNIAN.pdf>.

² Izvještaj Međunarodne krizne grupe od 6. 5. 2011. godine – „Državne institucije pod napadom“, dostupno na: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/bosnia-herzegovina/b062-bosnia-state-institutions-under-attack.aspx>.

zajednica, o problemu korupcije koji je, kako se iz Izvještaja može zaključiti, općeprihvaćen način za obavljanje poslova u ovom entitetu.

Oblasti koje su obrađene ipak, imaju niz manjkavosti i kontradiktornosti.

U nastavku će biti ukazano na dobre i loše strane ovog Izvještaja. Odmah treba istaći da su preporuke na primjer, vrlo štute i kontradiktorne u pogledu činjeničnih navoda. Uglavnom nema napomena ni izvora uz najozbiljnije tvrdnje iznesene u analizi, a one koje su navedene predstavljaju anonimna saznanja „sa terena“ čija se vjerodostojnost ne može provjeriti. U Izvještaju uopće nisu analizirane neke značajne oblasti, kao što su npr. pravosuđe, mediji i status državne imovine u odnosu prema BiH, posebno kroz prizmu utjecaja političkih elita iz RS na funkcionisanje bilo koje institucije entiteta i države. Sudstvo i tužilaštvo su spomenuti, ali samo u okviru uočenog problema korupcije i to kao kritika Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine, bez ikakve analize pravosuđa u RS. U najveći nedostatak Izvještaja, osim već pobrojanih, spada činjenica da se iz njega ništa novo ne može saznati: većini državljana BiH, neovisno iz kojeg entiteta dolazi, većina objavljenog u oktobarskom Izvještaju je poznato.³

2. Nekoliko zapažanja o uvodu

U uvodnom dijelu Izvještaja naveden je način nastanka RS i kratki hronološki pregled zbivanja koji je obilježen upravljanjem političkih elita s ciljem učvršćenja svojih pozicija od osnivanja do danas. Kratko je opisano i aktuelno teritorijalno uređenje ovog entiteta.

Uvod Izvještaja u osnovi problematičan, no ni on nije bez slabosti. Njegov najveći nedostatak su historijske činjenice o Bosni i Hercegovini i njenom odnosu prema RS koje nisu u potpunosti objašnjene i stvaraju prostor za pogrešno razumijevanje navedenih tvrdnji. Primjerice, tvrdnja da Srbi nisu podržali referendum posebno je problematična ako se poveže sa navodima da je Republika Srpska osnovana još 1991. godine, a da institucionalni i pravni sistem BiH nije imao nikakvih mehanizama za osiguranje i objektivnu valorizaciju etničkih referenduma. Kada se zanemari podatak da je 98% procenata stanovništva koji su glasali 1992. godine bilo za nezavisnost Bosne i Hercegovine, o počecima rata u BiH može se steći potpuno pogrešan zaključak. S tim u vezi bilo je potrebno pružiti dodatna objašnjenja o međunarodnom priznanju Bosne i Hercegovine i počecima rata.⁴

³ Na nedostatke izvještaja koji je prije oktobarskog objavio ICG, FCJP već je ukazao u analizi pod naslovom: „Entitetski referendum o predmetima iz državne nadležnosti i formiranje vlasti u Federaciji BiH“ u kojem je skrenuta pažnja na metodološke nedostatke i falsificiranje činjenica; Dostupno na: http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Analiza%20FCJP.pdf

⁴ U Izvještaju je bilo potrebno naznačiti da je 29. 2. 1992. godine na referendumu o nezavisnosti BiH 99.7% izašlih građana glasalo potvrdno, tako da je BiH država proglasila nezavisnost od Jugoslavije. Rat je započeo 1. 4. 1992. godine kada su srpske paravojsne snage po naređenju šefa srpske državne službe sigurnosti Jovice Stanišića prešle srpsko-bosanskohercegovačku granicu, napale grad Bijeljino i izvršile prvi pokolj Muslimana (Bošnjaka). U vezi sa podacima o referendumu pogledati: „The Referendum on Independence in Bosnia-Herzegovina February 29-March 1, 1992“ CSCE, Helsinki commission; Stanišiću se trenutno pred Međunarodnim sudom pravde sudi za zločin protiv čovječnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja.

3. Politička scena u RS i prijeteći ekonomski krah

Analiza političke scene u RS⁵ je dobro obrađen podnaslov u ovom Izvještaju zbog čega i zaslužuje posebnu pažnju. Ovaj podnaslov pruža najbolje naznake za odgovor na pitanje, šta je to što želi manji bh-entitet, odnosno njegov predsjednik.

Analiza političke scene, zajedno sa analizom ekonomske situacije u RS, dovode do niza zanimljivih zaključaka. Zbog sličnih teza iznesenih u ova dva podnaslova i zaključaka koji se mogu izvući, potrebno ih je zajedno tretirati.

U opisu političke scene naznačene su zanimljive teze o tome da će većina Srba glasati za najradikalnijeg branitelja srpskog naroda sve dok postoji percepcija prijeteće RS-u⁶, kao i podaci o predizbornoj kampanji SNSD-a za Opće izbore 2010. godine.

Kada se izvrši analiza podataka da su u predizbornoj kampanji SNSD-u podršku pružili Predsjednik Republike Srbije i poznata folk pjevačica, udovica Željka Ražnatovića Arkana⁷, može se zaključiti da političari iz RS pokušavaju stvaranjem osjećaja lažne sigurnosti i pripadnosti, te skretanjem pažnje sa stvarnih problema, ostvariti slijepu potčinjenost i podršku naroda. Navod da se izborom Aleksandra Džombića za premijera RS koji se, kako je navedeno, ne miješa u politička pitanja, a kojeg je na ovu poziciju odabrao i postavio Milorad Dodik, ostvaruje formula za politički mir, jasno se da zaključiti da aktualna vlast ima jako dobro osmišljenu strategiju za nesmetano vladanje ovim entitetom u ime etničkih Srba.

U Izvještaju su iznesene i zabrinjavajuće tvrdnje o snazi nacionalizma kojim političari RS-a, neovisno o tome da li iz vlasti ili opozicije, drže narod ovog entiteta u određenom stanju potčinjenosti i konstantnog straha – što je, čini se, odlična formula za postizanje vlastitih ciljeva.⁸

Skrenuta je pažnja na to da su političari ovog entiteta ujednačeni u svojim izjavama o propasti BiH kao države.⁹ Slične tvrdnje iznesene su i u podnaslovu koji se odnosi na ekonomsku situaciju u ovom entitetu. Ovaj dio Izvještaja posebno je značajan zbog toga što ukazuje na ozbiljne probleme do kojih dovodi snažna centralizacija entiteta koju je u posljednjim godinama izvršila vlast. Građani su nejednako tretirani u različitim dijelovima RS, ovisno o tome koja stranka je u kojem dijelu osvojila glasove birača na izborima. Posebno je važno naznačiti da je skrenuta pažnja na probleme siromaštva, nezaposlenosti i mogućeg smanjenja penzija.

⁵ Strana 2-5 Izvještaja.

⁶ Strana 5 Izvještaja.

⁷ Željko Ražnatović Arkan bio je vođa Srpske dobrovoljačke garde koja je bila jedna od prvih paravojnih organizacija koje su vršile pokolje u BiH i Hrvatskoj. Međunarodni sud pravde u Hagu 1999. godine podigao je optužnicu protiv njega. Ubijen je 1999. godine.

⁸ „Dodik štiti sopstveni kapital, ne RS. Lakše je vladati ljudima za vrijeme konflikta, tenzija i krize.“, Intervju Krizne grupe, Zdravko Krsmanović, gradonačelnik Foče, 13. april 2011; „Zašto se niko ne usprotivi vladi koja pravi najskuplji autoput na svijetu? Jer su nacionalni interesi i dalje dominantni i ljudi još uvijek biraju da glasaju za prazna obećanja referenduma o nezavisnosti i zaštite od iluzornih prijeteći iz Sarajeva. Ovo je plitka politika koja narodu ne daje ništa za jelo ali se oni i dalje osjećaju nahranjeni njome. To znači da će ljudi i dalje biti sretni da jedu bajat hljeb sve dok ga jedu u Rusi.“, Intervju Krizne grupe, Zoran Žuža, RS politički analitičar, Pale, 9. februar 2011. godine.

⁹ Mladen Bosić, smatra da je politička paraliza nakon izbora u oktobru 2010. znak da je BiH propala kao država: „Ona opstaje samo zahvaljujući stranoj infuziji, [onoliko] koliko ta infuzija bude trajala“. Međutim on je ublažio svoj ton, najavljujući “novi politički koncept” zasnovan na “napuštanju politike isključivog konflikta” i prihvatanje da “je RS odbranjena i da ju više nije moguće ukinuti ili srušiti”. Strana 3 Izvještaja.

Ponovljene su tvrdnje da će ljudi u RS biti zadovoljni siromaštvom sve dok štite RS, kao i navodi da nacionalistički političari koriste ova osjećanja, tvrdeći da je RS izložena stalnim prijetnjama iz Sarajeva i OHR-a kako bi odvucli pažnju sa ekonomskih problema.¹⁰

Iz analize saznanja do kojih je došao ICG može se zaključiti da su građani istočnih dijelova RS zarobljeni u političko-entitetske granice. Preporuke upućene predsjedniku RS u vezi sa reformama i radom na decentralizaciji se mogu prihvatiti kao dobar savjet, ali samo zajedno sa preporukama Vladi RS.¹¹ One su izostale.

3.1. Vladavina prava i korupcija

U Izvještaju je posebno istaknut problem sa vladavinom prava i korupcijom koja je sveprisutna. Iako je ukazano na ozbiljnost ovog problema, navodi se da Vlada SNSD-a treba da se pozabavi ovim problemom. Takav stav je kontradiktoran sa nalazima do kojih je ICG došao na terenu.

U Izvještaju je dalje naznačeno da su korupcija i neprihvatljivi tenderski procesi posebno prisutni u projektima izgradnje javnih ustanova i javnih nabavki, kao i to da je Vlada često zaobilazila zakonom propisane javne tendere u korist direktnih pregovora sa odabranim društvima. Izneseni su i navodi da su poslovni ljudi povezani sa SNSD-om dobili mnoge tendere dajući veoma niske ponude koje bi se kasnije drastično povećavale kroz anekse ugovora.¹²

Ukoliko je ICG došao da ovako ozbiljnih saznanja o korupciji koja postoji u ovom entitetu, sa vrlo preciznim podacima o načinu na koji se korupcija provodi, a posebno do saznanja da ih vrši aktuelna vlast, onda je nerealno očekivati da se SNSD koji je, kako se može zaključiti iz Izvještaja, pokretač korupcije i njen glavni izvršilac, pozabavi tim problemom.

To najbolje ilustruju preporuke upućene Dodiku: „Veći skandal se desio 2009, kada je Državna agencija za istraživanje i zaštitu (SIPA) poslala izvještaj državnom tužilaštvu o sudjelovanju Dodika i desetine drugih viših RS-zvaničnika i biznismena u korupciji, prevari i zloupotrebi pozicije. Kao reakcija na to, Dodik je zaprijetio da će povući predstavnike RS iz državnih institucija. Slučaj se fokusirao na uloge Dodika i njegovih suradnika u nekoliko projekata, uključujući izgradnju autoputa Banja Luka-Gradiška i izgradnje zgrade predsjedništva RS. Prema uredu revizora RS, visina troškova je povećana kroz anekse ugovora. Nakon što su radili na ovom slučaju dvije godine, državno tužilaštvo je prebacilo dokumente u junu 2011. u ured RS tužilaštva, pošto je odlučeno da većina pitanja potpada pod nadležnost entiteta; zadržali su samo dio materijala koji bi se mogli ticati organiziranog kriminala, što je nadležnost državnog nivoa, (...)“.

Važno je naznačiti da je istraga protiv Dodika i još šest osumnjičenih političara obustavljena pred entitetskim tužilaštvom¹³. Citirani stavovi značajni su zbog toga što se mogu povezati sa

¹⁰ Strana 5 Izvještaja.

¹¹ U članu 15 Zakona o Vladi RS propisane su nadležnosti Vlade prema kojima između ostalog ima nadležnost da: a) predlaže Narodnoj skupštini zakone, druge propise i opšte akte, b) predlaže strategiju i plan razvoja, prostorni plan, budžet i završni račun, c) obezbjeđuje sprovođenje i izvršava zakone, druge propise i opšte akte, u skladu sa Ustavom, d) donosi uredbе, odluke, smjernice, instrukcije, rješenja, zaključke i druge opšte i pojedinačne akte za izvršavanje zakona,... Sl. gl. RS, br. 118/08.

¹² Strana 8 i 9 Izvještaja.

¹³ Svi pisani i elektronski mediji u BiH su prenijeli ovu vijest. Primjera radi, pogledati na: <http://www.dnevnik.ba/novosti/kronika/obustavljena-istraga-protiv-dodika>.

konstantnim nastojanjima RS da se predmeti koji spadaju u nadležnost Suda Bosne i Hercegovine prebace na entitetske nivoe radi eventualnog lakšeg kažnjavanja. Čini se da je standard zaštite entitetskih političara pred krivičnim gonjenjima ovdje daleko niži od standarda istrage i pokretanja postupka pred državnim institucijama i da je osnovni razlog prebacivanje predmeta na nivo RS zapravo osiguranje vladajućih struktura pred mogućim krivičnim gonjenjem.

U vezi sa tim, poseban propust se u Izvještaju uočava u tome što nigdje u Preporukama nije dato uputstvo niti vladi RS, pravosudnim organima, ili međunarodnoj zajednici koja ima ovlasti da djeluje, da se hitno i ozbiljno pozabave ovim problemom. Predsjednik RS, kao personifikacija ovog entiteta, očito nije prava osoba kojoj je ova preporuka trebala biti upućena. Upitno je koliko je zapravo bilo koja institucija iz RS voljna da se bavi ovim problemom. Sud BiH mogao bi, u skladu sa svojom nadležnošću¹⁴ i odredbama Krivičnog zakona BiH¹⁵, raditi na ovim slučajevima, ali citirani navodi ukazuju da ni ovaj sud ili nema dovoljno kapaciteta ili dovoljno volje da se ozbiljno bavi ovim problemom. Ako se ima na umu obustava pomenute istrage i stav javnosti da u svim institucijama RS vlada nepotizam koji je stvorio SNSD¹⁶ onda ne postoji dovoljno osnova za uvjerenje da će Specijalno tužilaštvo RS zaista podići optužnicu protiv neke politički i ekonomski važne osobe iz RS, a posebno iz aktuelne vlasti.

Potrebno je istaći da Izvještaj uopće ne tretira problem nepotizma u ovom entitetu. To je vrlo neobično budući da je ovo Izvještaj „sa terena“. Tako u najmanju ruku čudi da se niko od sagovornika nije požalio na ovaj problem.

Pažljivom analizom navoda iz ovog podnaslova može se izvući nekoliko zaključaka koji upućuju šta su to ciljevi političkih elita iz ovog entiteta i kako ih ostvaruju:

- držanje građana u stanju stalne prijetnje od gubitka doma i nacionalnog identiteta, formula je za skretanje pažnje sa stvarnih problema nezaposlenosti i siromaštva;
- slab civilni sektor omogućava nesmetano ostvarenje političkih ciljeva i koči promjene;
- problem korupcije se zataškava novom korupcijom, niko se ne bavi stvarnim problemima;
- građani koji na izborima ne poklone svoj glas pobjedniku bivaju izopćeni iz zajednice, a povratnicima se šalje jasna poruka da nisu dobrodošli;
- centralizacija u RS omogućava nesmetano povećanje bogatstva političkih elita kojima su dostupna državna i entitetska sredstva.

¹⁴ U članu 13 Zakona o Sudu BiH regulisana je nadležnost ovog suda; Odluka Visokog predstavnika br. 50/00, Sl. gl. BiH, br. 29/00, Sl. nov. FBiH, br. 52/00 i Sl. gl. RS, br. 40/00, dostupno pod: http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/zakoni/ba/Zakon_o_sudu_29_00_-_bos.pdf

¹⁵ U glavi 19, član 217 – 229 Krivičnog zakona BiH propisana su djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, Sl. Gl. BiH, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10.

¹⁶ Mediji često problematizuju nepotizam SNSD-a u brojnim tekstovima, na primjer „Dodikov kum Mile Radišić oslobođen svih optužbi, objavljeno 12. 10. 2011. godine na www.zurnal.info, ili „Dodik nam je svima – kum“, objavljeno 14. 10. 2011. godine na www.novinar.de; „AKCIJA U RS: Traže se zaposleni u javnim službama koji nisu iz SNSD-a“, objavljeno u februaru 2010. godine na www.zurnal.info.

Ovi zaključci su utemeljeni kako u postojećim deklaracijama RS-a o autonomiji¹⁷, tako i u nedavno pokrenutom strukturalnom dijalogu za reformu pravosuđa u kojem su učesnici iz RS već na samom početku naglasili stavove o željenoj autonomiji.¹⁸ ICG je, sve u svemu, zapažanja do kojih je došao prilikom istraživanja na terenu u vezi sa političkom situacijom trebao uvrstiti u preporuke međunarodnoj zajednici, u cilju stabilizacije Bosne i Hercegovine kao jedinstvene države.

3.2. Sudstvo i tužilaštvo

Izveštaj o sudstvu i tužilaštvu u RS dat je u okviru poglavlja o prijetećem ekonomskom krah, u podnaslovu Vladavina prava i korupcija.¹⁹ Zanimljivo je da je pitanjima pravosuđa posvećeno pola stranice Izveštaja, iako je u prethodnom pasusu upozoreno na snažnu korupciju i probleme sa vladavinom zakona. Izostala je analiza pravosuđa u cijelosti i dat je samo kratki osvrt na slab rad Tužilaštva i Suda BiH i njihovu nemogućnost da osude barem jednog utjecajnog političara u BiH. Kritika je također upućena i pravosudnim organima RS iz istog razloga.

Iznenadujuće je da je ICG upravo od visokog sudskog zvaničnika, kako je to naznačeno u Izveštaju, uspio doći do vrlo detaljnih saznanja o tome da je najviši domet pravosuđa u RS „osuda nekog načelnika“, a da se optuženi oslobađaju radi „tehničkih detalja“. Upravo iznenaduje činjenica da ovako ozbiljnim tvrdnjama ICG nije posvetio nikakvu pažnju.²⁰

Upravo je najveći propust Izveštaja u tome što je tema pravosuđa obrađena površno, bez stvarne analize stanja i preporuka u tom pravcu. Izveštaj tako nikako ne tretira pitanje stalne političko-medijske kampanje koju RS vrši na rad Tužilaštva i Suda BiH tako što se tvrdi da se za ratne zločine „sudi samo Srbima“ i ne analizira moguće uzroke ove kampanje. Iako je u Izveštaju ovlaš dotaknuta ta tema, zabrinjavajuće je da joj nije posvećena veća pažnja i da je zanemarena kao irelevantna materija.

Ovo pitanje značajno je obraditi iz dva razloga: prvi se odnosi na prebacivanje optužbi za ratne zločine sa državnog na entitetske nivoe čime bi se moglo postići lakše kažnjavanje optuženih za ratne zločine.²¹ Drugi razlog je vlastita zaštita političkih elita od suđenja za korupciju i zloupotrebe položaja. U ostvarenju ovih ciljeva RS svesrdnu pomoć pružaju ispolitizirani mediji.

¹⁷ „Deklaracija o ravnopravnosti i samostalnosti Republike Srpske“ Narodne skupštine Republike Srpske od 17. 11. 1997. godine, Sl. gl. RS, br. 30/97.

¹⁸ Strukturalni dijalog za reformu pravosuđa pokrenut je u maju 2011. godine kao kompromis prijetnjama Vlade RS o raspisivanju referenduma u RS; Za više detalja pročitati primjerice analizu Adija Džamalije: „Povlačenje odluke republičkog referenduma o radu suda i tužilaštva BiH i početak pregovora sa EU, dostupno i na: http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Adi_Dzamalija.pdf, ili http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Adi_Dzamalija3.pdf

¹⁹ Strana 9 Izveštaja.

²⁰ Supra, nota 19.

²¹ Ilustracije radi: *Saša Baričanin* osuđen je na 18. godina zatvora za krivična djela ubistva, silovanja i ropstva koja potpadaju pod krivična djela iz poglavlja Zločini protiv čovječnosti glave XVII Krivičnog zakona BiH. Baričaninu je suđeno pred Sudom Bosne i Hercegovine u krivičnom predmetu broj: S1 1 K 004648 11 KRI. S druge strane, u slučaju Spasojević i Todorović koji je vođen pred Kantonalnim sudom u Tuzli u predmetu broj: 003 – 0 – K – 06 – 0000018, Spasojević i Todorović optuženi su za ratne zločine protiv ratnih zarobljenika i ratne zločine protiv civilnog stanovništva gdje je u opisu djela za ove optužene naznačeno da su počinili: torturu, nečovječno postupanje, fizičko i mentalno zlostavljanje više žrtava, tjeranje muških zarobljenika na međusobne seksualne odnose,

Ukratko o prvom razlogu: Prebacivanje predmeta u kojima je Tužilaštvo BiH započelo istragu za ratne zločine protiv velikog broja osoba iz oba entiteta, pitanje je o kojem se u bh-javnosti već duže vrijeme vodi polemika. Spuštanje nadležnosti za suđenje na entitetske nivoe vrši se prema tzv. „kriteriju osjetljivosti predmeta“, pri čemu „najosjetljiviji“ predmeti ostaju na nivou Tužilaštva BiH.²² Stav RS je da bi se za ova djela trebalo suditi na entitetkom nivou, pred okružnim sudovima.

Razloga ima više, a jedan od najvažnijih je iskorištavanje pravne situacije u kojoj se optuženima za ratne zločine za krivična djela počinjena u vrijeme rata u BiH kojim se suđi pred okružnim sudovima, primjenjuje Zakon Republike Bosne i Hercegovine, koji je ustvari bio Krivični zakon SFRJ. Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona SFRJ²³ naziv Krivični zakon SFRJ izmijenjen je u Krivični zakon Republike Srpske. Ovaj zakon je propisao da se smrtna kazna može izreći kao jedina glavna kazna za određeno krivično djelo i to samo za najteže slučajeve teških krivičnih djela za koje je zakonom propisano. Drugi vid kazne jeste zatvor koji ne može biti kraći od 15 dana, niti duži od 15 godina. Istom odredbom je propisano da se za krivična djela za koja je propisana smrtna kazna može izreći kazna zatvora u trajanju od 20 godina, odnosno da se i za krivična djela učinjena sa umišljajem za koje je propisan zatvor u trajanju od 15 godina za teške oblike tog djela može odrediti zatvor u trajanju od 20 godina. Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma bitna izmjena je suspendovanje mogućnosti izvršenja izrečenih smrtnih kazni i izricanja smrtnih kazni. S druge strane, u krivično zakonodavstvo naše zemlje uvršten je pojam dugotrajnog zatvora za najteže oblike teških krivičnih djela u trajanju do 40 godina.²⁴ Krivični zakon SFRJ također ne sadrži definiciju krivičnog djela zločini protiv čovječnosti

Iako dužina zatvorske kazne sama po sebi ne znači da će svim optuženim pred Sudom BiH biti izrečena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 40 godina, postavljanje limita na maksimalno 15, odnosno 20 godina automatski dovodi do nejednakosti u kažnjavanju za ista djela. Argument o korištenju instituta primjene blažeg zakona, koji, istina, svoje utemeljenje ima u članu 4. stav 2. Krivičnog zakona BiH i aktuelnoj sudskoj praksi²⁵, kao i praksi Europskog suda za ljudska prava²⁶ ipak ne bi smio biti zloupotrebjen.

prisiljavanje muških zarobljenika na oralni seks sa Todorovićem, za silovanje i brutalno seksualno nasilje nad ženskim zarobljenicama, za prisiljavanje maloljetnih dječaka na seksualne odnose sa zarobljenicama,...Osuđeni su na pet godina u skladu sa odredbama krivičnog zaona SFRJ. Krivični zakon BiH i krivična djela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika i ratni zločin protiv civilnog stanovništva spadaju također u spomenutu glavu XVII Krivičnog zakona BiH. Za ova krivična djela predviđena je kazna dugotrajnog zatvora kao maksimalna kazna. Olakšavajuće okolnosti u oba slučaja su da se radi o porodičnim osobama i ratnim veteranima. Još jedan problem u vezi sa suđenjima na entitetskom nivou je u tome što se mnogi ratni zločini ne sude kao ratni zločini. Primjer: Dilberović Jadranko u krivičnom predmetu broj 89 1 K 000112 07 K optužen je za krivično djelo silovanja, ali ne za krivično djelo silovanja za vrijeme rata, nego "obično" silovanje pred Općinskim sudom u Sokocu za seksualno nasilje počinjeno na Grbavici 1993. godine. Sud ovo krivično djelo nije tretirao kao ratni zločin, ali je činjenicu da je djelo učinjeno u vrijeme rata uzeo kao otežavajuću okolnost i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

²² Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, Sud BiH.

²³ Sl. gl. RS, br. 12/93.

²⁴ Krivični zakon BiH, Sl. gl. BiH, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, pogledati članove 40-42.

²⁵ Vidjeti *Scoppola protiv Italije*, broj: 2, ESLJP, broj: 10249/03, (17. septembar 2009. godine) paragrafi 105-108; 108 et seq.

²⁶ Vidjeti *Gilbert v France*, ili *Filipovich v Lithuania cases*.

Primjera radi, minimalna kazna zatvora propisana u Krivičnom zakonu BiH iz 2003. godine za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine je kazna zatvora u trajanju od deset godina, dok je maksimalna kazna koja je propisana, kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 45 godina. Prema Krivičnom zakonu SFRJ, za ratni zločin može se izreći minimalna kazna zatvora od 5 godina i maksimalna kazna zatvora u trajanju od 15 godina ili smrtna kazna, s alternativno propisanom kaznom zatvora od 20 godina.

U prilog navedenim tvrdnjama važno je naglasiti da ovaj entitet još nije uspostavio jursidickionu praksu o pitanju da li Krivični zakon SFRJ predviđa komandnu odgovornost. S obzirom na to da Krivični zakon SFRJ ne sadrži međunarodno prihvaćenu definiciju ovog vida odgovornosti, samo je mali broj predmeta po osnovu komandne odgovornosti procesuiran, i zbog toga još uvijek nije uspostavljena sudska praksa o ovom konceptu u entitetima²⁷, a praksa koja je uspostavljena odnosi se samo na Federaciju.

Drugi problem je apelaciona nadležnost. Apelacionu nadležnost u odnosu na presude kantonalnih sudova vrše Vrhovni sud F BiH i Vrhovni sud RS koji sude po žalbama na odluke prvostepenih sudova. Na ovaj način stvara se pravna situacija u kojoj manji bh. entitet u praksi dobija potpunu samostalnost u donošenju odluka u predmetima ratnih zločina, bez stvarne kontrole države. Tako se širom otvaraju vrata samovolji u suđenjima i proizvoljnom donošenju odluka.

Istina, postoje i određeni pozitivni primjeri u dosadašnjoj sudskoj praksi pred okružnim sudovima, ali negativnih primjera je mnogo više.²⁸ Ozbiljan problem je da do danas vrhovni sudovi u entitetima nisu bili u mogućnosti da ujednače sudsku praksu na jasan i cjelovit način. Jedan od razloga je i činjenica da su vrhovni sudovi ograničeni okvirom ispitivanja presude na dijelove u kojem se ona pobija žalbom. U svakom slučaju, pitanje primjene Krivičnog zakona BiH u odnosu na načelo legaliteta skoro da nikada nije bilo istaknuto u žalbi na presudu u predmetu ratnog zločina procesuiranom pred sudom u entitetu. Nedovoljna kadrovska popunjenost i stručnost tužilaca i sudija također pružaju osnov za sumnju da će najteži oblici krivičnih djela biti pravilno procesuirani.²⁹

Ukratko o drugom razlogu: U Izvještaju je na nekoliko mjesta naznačeno da je najveći domet pravosuđa u RS da tužilaštvo podnese optužnicu protiv nekog načelnika ili mini-direktora zaduženog za neku malu firmu, dok svi veliki biznismeni i vladini zvaničnici ostaju van dometa pravosuđa.

Naznačeno je također i da: „...mnogi domaći i međunarodni zvaničnici sumnjaju da je Dodikova agresivna kampanja protiv Sarajeva i OHR-a i njegov potez sa planiranim referendumom protiv državnog tužilaštva su vođeni strahom da bi ga državni tužioc i mogli optužiti za korupciju i zloupotrebu položaja“. Ovakve tvrdnje ICG-sagovornika, u kojima je posebno naglašeno da političke elite žele stvoriti situaciju u kojima će im se po optužbama za zloupotrebe položaja i

²⁷ Izvještaj OSCE-a pod nazivom „Postizanje pravde u Bosni i Hercegovini: procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010, s. 73.

²⁸ U izvještaju OSCE-a pod nazivom „Postizanje pravde u Bosni i Hercegovini: procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010. godine naznačeno je da su postignuti rezlutati u postupcima, npr. pred Okružnim sudom u Banja Luci, ali da su u Bijeljini i Trebinju suđenja izostala, tako da nije bilo moguće dati procjenu efikasnosti i nezavisnosti ovih sudova.

²⁹ Izvještaj UNDP-a: Rješavanje predmeta ratnih zločina u BiH: Izvještaj o kapacitetima sudova i tužilaštava u Bosni i Hercegovini za istragu, krivično gonjenje i procesuiranje ratnih zločina upozorava na neodovoljnu stručnost i loše kapacitete sudova i tužilaštava.

korupciju suditi na entitetskom nivou radi lakšeg kažnjavanja ili izbjegavanja suđenja, već su de facto realizirane u praksi.³⁰

Zbog već pomenutog rezultata tzv. afere „Milorad Dodik i šest političara“ potpuno su besmislene preporuke ICG-a da se predsjednik RS pozabavi korupcijom.

Nekoliko ranije pomenutih primjera koji pokazuju da Tužilaštvo i Sud BiH ne bi trebali olako prebacivati predmete u kojima imaju nadležnost suditi na entitetske nivoe, ali i na potrebu osnivanja vrhovnog suda na nivou Bosne i Hercegovine. Na ovaj problem određene međunarodne institucije su već upozoravale, ali čini se, bez stvarnog odjeka u javnosti.³¹

Najmanje što se od Izvještaja ICG-a moglo očekivati jeste da sadrži preporuke upućene pravosuđu na državnom i entitetskom nivou u vezi sa neprovođenjem istraga i nepotvrđivanjem optužnica za slučajeve u kojima postoje osnovi sumnje da su političari korumpirani.

4. Mediji u RS

Ozbiljan nedostatak Izvještaja se, također, vidi u činjenici da nije obrađena tema koja se tiče medija u RS. Iako je u Izvještaju naznačeno da su se određeni opozicioni političari žalili da imaju stvarnih problema sa dostupnošću javnosti jer je većina medija ispolitizirana, ICG je ove tvrdnje potpuno izignorirao. Iz nalaza do kojih je ICG došao na terenu, kao što su oni koji se tiču tvrdnji da mediji pod kontrolom Vlade³² odbijaju mjesecima da opozicionima liderima daju ikakav prostor u medijima, a da u forumima u kojima je moguće čuti glas opozicije, kao što je Narodna skupština RS, nedostatak televizijskog prenosa uživo ograničava njihovu dostupnost glasačkom tijelu, jasno se da zaključiti da su mediji zavisni od vladajuće političke elite i da se radi o ozbiljnom problemu kojem je morala biti posvećena pažnja i u ovom Izvještaju.

Analogno nedostaku skretanja pažnje na problem medija, nedostaju i preporuke u tom pravcu. Općepoznat je značaj i utjecaj medija na kreiranje svijesti građana u svakom društvu, kao i da je nezavisnost medija jedan od osnovnih postulata demokratije i uvjeta za demokratsko društvo - mediji značajno utječu na društvene tokove. Na tim osnovama je ICG *morao* prenijeti javnosti svoje nalaze iz ove oblasti i upozoriti na probleme koje je otkrio.

Mediji u RS koji se često nazivaju „Dodikovim medijima“ konstantno objavljuju tekstove, vijesti, analize, u kojima vrše snažan pritisak na rad pravosudnih organa u našoj zemlji i iznose optužbe političara RS da se sudi samo Srbima³³. Jedan od mogućih razloga za to je već opisano

³⁰ Istrage koje je tužilaštvo BiH započelo protiv Zlatka Lagumdžije, predsjednika stranke SDP BiH i Milorada Dodika, aktuelnog predsjednik RS, obustavljene su zbog nedostatka dokaza. Istraga protiv Lagumdžije i ostalih osumnjičenih u tzv. aferi „reket“ obustavljena je u junu 2011. godine, a istraga protiv Dodika i ostalih osumnjičenih u tzv. aferi „autoput“ epilog je dobila u decembru iste godine.

³¹ Supra, nota 22; U ovom izvještaju OSCE je ukazao na potrebu što bržeg osnivanja Vrhovnog suda BiH radi sprječavanja mogućih zloupotreba i rješavanja problema apelacione nadležnosti Suda BiH. O stvarnim aspektima problema usp. analize objavljene u: Jedan vrhovni sud za BiH (uredio E. Šarčević), Sarajevo 2011.

³² Primjer: Transparency International objavio je članak pod nazivom: „Dodikova injekcija za medije“ u kojem je opisana „donacija“ od dva miliona KM radio televiziji Republike Srpske. Dostupno i na: <http://ti-bih.org/date/2010/page/4/?cat=9>

³³ Optužbe iz RS na račun Tužilaštva i i Suda BiH da se sudi samo Srbima su bile skoro svakodnevne. Primjerice: <http://www.livno-online.com/bih/11744-dodik-tuziteljstvo-procesuira-samo-srbe>,

nastojanje da se izvrši utjecaj na Tužilaštvo i Sud BiH radi blažeg kažnjavanja optuženih za krivična djela ratnih zločina. Drugi razlog takvih pritisaka, koji skoro da predstavljaju snažnu medijsku kampanju na rad ovih organa, je političke prirode. To nastojanje usmjereno je na neprovođenje istraga i nekažnjavanje političara za krivična djela zloupotrebe položaja i ovlasti.³⁴

Manipulacija koju na javnost vrše mediji iz ovog entiteta uočena je i u dijelu Izvještaja koji se odnosi na rat i činjenice gdje je naznačeno da mediji u RS sa suđenja u Hagu prenose samo dijelove unakrsnog ispitivanja. Na taj način se, jasno kreira pogrešna i slika suprotstavljena odgovorima svjedoka i optuženih i utvrđenjima koja na kraju suđenja donese sudsko vijeće. U prilog tvrdnjama da mediji u RS prikazuju stanje onakvim kakvo političari RS žele da jeste u odnosu na ono kakvo zaista jeste pokazuje i navod iz Izvještaja koji se odnosi na početak strukturalnog dijaloga.³⁵

Sve ove indicije i tvrdnje koje su prezentovane u Izvještaju nisu smjele proći neopaženo i bez sistematski jasnog predstavljanja. Nedvosmislen stav o navedenim anomalijama bi ICG legitimirao kao kompetentnog i neutralnog savjetodavca.

5. Preporuke

Preporuke u Izvještaju su konkretne i sažete, ali i nepotpune. U toku analize već je naznačeno koje bi to preporuke trebale biti kome upućene i koje bi preporuke trebale činiti sastavni dio ovog Izvještaja, ali je značajno na najvažnije od njih još jednom skrenuti pažnju.

Potrebno je podsjetiti na preporuke upućene predsjedniku RS u vezi sa reformama i radom na decentralizaciji, što se inače može prihvatiti kao dobar savjet, ali je u vezi s njima važno skrenuti pažnju na to da nedostaju preporuke Vladi RS o istom problemu.

Problem korumpiranosti u RS u potpunosti je promašen u Preporukama na način da je predsjedniku RS upućena preporuka da se pozabavi ovim problemom, iako bi bilo jako značajno da je ICG uputio direktne i konkretne preporuke za hitno rješavanje ovog ozbiljnog problema pravosudnim organima i međunarodnoj zajednici.

Također, nedostaju preporuke u vezi sa fer tretmanom opozicije i glasača opozicije u ovom entitetu što bi bilo u skladu sa Izbornim zakonom BiH. ICG je zapažanja do kojih je došao prilikom istraživanja na terenu u vezi sa političkom situacijom trebao uvrstiti u preporuke Centralnoj izbornoj komisiji i međunarodnoj zajednici, u cilju stabilizacije Bosne i Hercegovine kao jedinstvene države.

Već pomenuti nedostatak Izvještaja koji se odnosi na netretiranje medijske scene u RS uzrokovao je i nedostatak preporuka u tom pravcu, iako je ICG iz utvrđenja na terenu imao dovoljno materijala da barem u ovom dijelu Izvještaja uputi na rješavanje problema sa ispolitiziranim medijima.

<http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:326928-Hagu-samo-Srbi-krivi>,

<http://www.politika.rs/rubrike/region/t52109.lt.html>

³⁴ Na ovaj problem OSCE je upozorio još 2009. u svom izvještaju posvećenom neprimjerenim pristiscima na rad pravosuđa; Dostupno pod: http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_2010122314120729cro.pdf

³⁵ Strana 15 Izvještaja.

Bilo bi također dobro da Izvještaj sadrži preporuke i o policiji, posebno u vezi sa navodima u Izvještaju da je međunarodna zajednica zabrinuta za mogućnost dobijanja posla i unapređenja necertificiranih policajaca i osoba koje se vezuju za događaje ratnih zločina u ratu.³⁶

6. Zaključak

Izvještaj Međunarodne krizne grupe određene oblasti obradio je jako dobro i skrenuo pažnju na niz značajnih problema koji su jasno uočljivi u ovom entitetu, poput snažne centralizacije ili problema sa aktuelnom vlašću u odnosu prema opoziciji.

Ipak, Izvještaj sadrži niz manjkavosti. One se očituju u metodološkoj slabosti koja proizlazi iz anonimnih izvora i nejasnih referenci „sa terena“ koje ne pružaju osnov za vjeru u njihovu vjerodostojnost i autentičnost.

Kontradiktornost u Izvještaju koja se očituje u činjeničnim utvrđenjima do kojih je ICG došao vršeći svoje istraživanje i Preporukama koje su u potpunosti suprotne tim utvrđenjima također su značajan nedostatak Izvještaja. Propusti sa preporukama za koje nije jasno zašto su upućene vladi RS ili predsjedniku RS, ili ilustruju naznačenu kontradiktornost veliki su nedostatak Izvještaja.

Manjkavost Izvještaja je i u njegovoj jednostranosti koja je evidentna iz propusta da budu obrađene značajne oblasti poput pravosuđa, medija, statusa državne imovine, policije,...Posebno je zabrinjavajuće da je ICG podatke o problemima u ovim oblastima u toku istraživanja dobivao iz različitih izvora, od kojih su neki, kako je naznačeno, praktičari iz tih područja koji su prenosili svoja iskustva, a da na to uopće nije skrenuo pažnju javnosti.

Također, falsificiranje stvarnosti koje se očituje u činjeničnim navodima koji se odnose na pitanje početka rata u BiH, trenutnih emocija građana RS prema BiH kao državi, navodima o nacionalizmu koji pogoduju secesionističkim motivima RS, predstavljaju vrlo značajan propust Izvještaja.

Zaključno, Izvještaju generalno nedostaje koherentnost obrađenih cjelina koja onemogućava čitatelja da lako uprati sve probleme koje su analitičari sa terena uočili. Bilo bi dobro da su svi problemi iz određene oblasti naznačeni na jednom mjestu i da čitatelji ne moraju trošiti dodatno vrijeme da povezuju navode iz jedne oblasti sa drugom kako bi saznali barem dio informacija o nekom problemu koji je uočen. Tako npr. problem s medijima ili policijom postaje jasan tek kada se izvrši analiza svih navoda iz Izvještaja što može zbuniti ili dovesti do nejasnoća.

³⁶ Strana 10 Izvještaja.